

ISSN: 2181-9416

YURIST AXBOROTNOMASI

ВЕСТИНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

HUQUQIY, IJTIMOIIY, ILMIY-AMALIY JURNAL

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

YURIST AXBOROTNOMASI

6-SON, 8-JILD

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 6, ВЫПУСК 8

LAWYER HERALD

VOLUME 8, ISSUE 6

TOLLIBAYEVA Malika Ulmasjon qizi

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti
 “Davlat huquqiy fanlar” kafedrası o’qituvchisi, O’zbekiston Respublikasi
 Odil sudlov akademiyasi mustaqil izlanuvchisi
 E-mail: malikatoliboyeva@gmail.com

IQTISODIY PROTSESSDA ADVOKAT VAKILLIGINI TASDIQLASHNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI

For citation (iqtibos keltirish uchun, для цитирования): TOLLIBAYEVA M.U.
 Iqtisodiy protsessda advokat vakilligini tasdiqlashning normativ-huquqiy asoslari // Yurist
 axborotnomasi – Вестник юриста – Lawyer herald. № 6 (2025) B. 95–102.

6 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2025-2-15>

ANNOTATSIYA:

Mazkur maqolada iqtisodiy protsessual qonunchilikda advokat vakilligini tasdiqlashga doir huquqiy mexanizmlar chuqur tahlil qilinib, xorijiy davlatlar tajribasi asosida mavjud muammolar ochib beriladi va tizimli takliflar ilgari suriladi. Iqtisodiy sudda advokatning vakil sifatida qatnashish huquqi, uning vakolatlari va ularni rasman tasdiqlash tartibi, normativ-huquqiy asoslari tahlil qilinadi. Shuningdek, fuqarolik va iqtisodiy protsessda vakillikning advokat tomonidan amalga oshirilishiga doir bir qator muammolar aniqlanib, ularni bartaraf qilish choralari ko’rib chiqildi. Ishda ishtirok etayotgan shaxsning huquqlarini mujassamlashtirgan holda ishonchnoma yoki (elektron) orderning huquqiy chegarasi bo’yicha shaxsiy nuqtai nazar bildirilib, sud amaliyoti materiallaridan misollar keltiriladi. International Bar Association (IBA) tomonidan advokat vakilligini tasdiqlash bo’yicha hamda Yevropa mamlakatlari, xususan Rossiya, Ukraina; Osiyo davlatlaridan Indoneziya va Eron kabi davlatlar olimlari tomonidan bildirilgan ba’zi fikrlarni tahlil qilish orqali elektron orderning afzalliklari muhokama qilinadi. Bundan tashqari, maqolada ishonch bildiruvchi va advokat o’rtasida tuziladigan yuridik xizmat ko’rsatish shartnomasining ahamiyati, undagi huquq va majburiyatlar yuzasidan nizo kelib chiqqan taqdirda hal qilish tartibi yuzasidan mulohazalar keltiriladi. Normativ-huquqiy, solishtirma hamda doktrinal tahlillar asosida tadqiqot olib borilib, iqtisodiy sudlarda advokatning vakilligini tasdiqlashga oid milliy va xalqaro qonunchilik o’rganildi. O’zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2010-yil 14-maydagi “Vakillikka doir fuqarolik protsessual qonunchiligi normalarining sudlar tomonidan qo’llanilishi to’g’risida”gi 5-sonli qarori va “Advokatlik faoliyatining kafolatlari va advokatlarining ijtimoiy himoyasi to’g’risida”gi Qonunning ayrim qonunchilikka zid holatlari aniqlanib, buni bartaraf qilish yuzasidan takliflar berildi.

Kalit so’zlar: advokat, order, ishonchnoma, shartnoma bo’yicha vakillik, elektron order, advokatlik guvohnomasi, “Yuridik yordam” axborot tizimi, yuridik xizmat ko’rsatish shartnomasi, Xalqaro advokatlar assotsiatsiyasi, konfidentsiallik prinsipi, vakolatnoma, advokatlik tuzilmasi.

ТОЛЛИБАЕВА Малика

Преподаватель кафедры «Государственно-правовых дисциплин»
 Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова,
 самостоятельный соискатель академии Правосудия Республики Узбекистан
 E-mail: malikatoliboyeva@gmail.com

НОРМАТИВНО-ПРАВОВАЯ ОСНОВА ПОДТВЕРЖДЕНИЯ АДВОКАТСКОГО ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА В ЭКОНОМИЧЕСКОМ ПРОЦЕССЕ

АННОТАЦИЯ

В настоящей статье анализируются правовые механизмы подтверждения адвокатского представительства в экономическом процессуальном законодательстве, раскрываются

существующие проблемы на основе опыта зарубежных стран, а также выдвигаются системные предложения. Анализируется право адвоката участвовать в качестве представителя в процессе экономических судов, его полномочия и порядок их официального утверждения, а также его нормативная правовая база. Также выявляется ряд проблем, связанных с осуществлением представительства адвокатом в гражданском и экономическом судопроизводстве, и рассматриваются меры по их устранению. Высказывается собственная точка зрения относительно правовых границ доверенности или (электронного) ордера, воплощающих права лица, участвующего в деле, и приводятся примеры из судебной практики. Преимущества электронного ордера обсуждаются путем анализа некоторых мнений, высказанных Международной ассоциацией юристов (IBA) по вопросу подтверждения представительства адвоката, а также учеными европейских стран, в частности России, Украины, и азиатских стран, таких как Индонезия и Иран. Кроме того, в статье рассматривается значение договора об оказании юридических услуг, заключаемого между доверителем и адвокатом, порядок разрешения споров, вытекающих из содержащихся в нем прав и обязанностей. Исследование проведено на основе нормативного, сравнительного и доктринального анализов и изучено национальное и международное законодательство по вопросам подтверждения представительства адвоката в экономических судах. Проанализированы Постановление Пленума Верховного суда Республики Узбекистан от 14 мая 2010 года № 05 «О применении судами норм гражданского процессуального права о представительстве» и Закон «О гарантиях адвокатской деятельности и социальной защите адвокатов», а также внесены предложения по их устранению.

Ключевые слова: адвокат, ордер, доверенность, договорное представительство, электронная доверенность, удостоверение адвоката, информационная система «Юридическая помощь», договор об оказании юридических услуг, Международная ассоциация юристов, принцип конфиденциальности, представительство, адвокатское формирование.

MALIKA Tollibaeva

Lecturer at the Department of State and Legal Sciences
at Samarkand State University named after Sharof Rashidov,
Independent researcher at the Academy of Justice
of the Republic of Uzbekistan
E-mail: malikatolliboyeva@gmail.com

LEGAL FRAMEWORK OF APPROVAL OF LAWYER REPRESENTATION IN THE ECONOMIC PROCESS

ANNOTATION

This article analyzes the legal mechanisms for confirming attorney representation in economic procedural law, highlights existing problems based on the experience of foreign countries, and puts forward systemic proposals. It examines an attorney's right to participate as a representative in economic court proceedings, their powers, and the procedure for their official approval, as well as the legal framework for such representation. It also identifies a number of issues related to attorney representation in civil and economic proceedings, and considers measures to address them. The article offers its own perspective on the legal boundaries of a power of attorney or (electronic) order embodying the rights of a party to the case, and provides examples from judicial practice. The advantages of electronic orders are discussed through an analysis of selected opinions expressed by the International Bar Association (IBA) on the issue of confirming attorney representation, as well as scholars from European countries, particularly Russia and Ukraine, and Asian countries such as Indonesia and Iran. In addition, the article discusses the importance of the legal services agreement concluded between the principal and the lawyer, the procedure for resolving disputes arising from the rights and obligations contained in it. Based on regulatory, comparative and doctrinal analyses, a study was conducted, and national and international legislation on the confirmation

of the lawyer's representation in economic courts was studied. The Resolution of the Plenum of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan No.5 dated May 14, 2010, "On the application by courts of the norms of civil procedural law on representation", and the Law "On guarantees of legal activity and social protection of lawyers" were identified, and proposals were made to eliminate them.

Keywords: lawyer, order, power of attorney, contractual representation, electronic power of attorney, lawyer's certificate, "Legal Aid" information system, agreement for the provision of legal services, International Bar Association, principle of confidentiality, power of attorney, legal structure.

Bugungi kunda sudda va boshqa davlat organlarida shaxsning huquqlari hamda qonuniy manfaatlarini amalga oshirishda unga vakillar tomonidan sifatli yuridik yordam ko'rsatilishi zamon talabiga aylanib ulgurdi. Ayniqsa, iqtisodiy protsessda tadbirkorlik subyektlari manfaatlarini himoya qilishda advokat vakilligining institutsional maqomi alohida ahamiyat kasb etadi. Iqtisodiy protsessda advokat vakilligini tasdiqlash muhim huquqiy jarayon hisoblanib, advokat vakilligini qonuniy asosda tasdiqlash orqali vakolatlar aniq belgilanadi. Bu esa sud ishlarining samarali va adolatli olib borilishini ta'minlaydi. Tahlil jarayonida xorijiy davlatlar qonunchiligi va tajribasi o'rganilgan bo'lib, milliy qonunchiligimizda advokat vakilligini tasdiqlashdagi yutuq va kamchiliklar aniqlangan. Maqolada keltirilgan shaxsiy nuqtai nazar asosida shakllantirilgan xulosalarda O'zbekistonda advokat mustaqilligini, uning vakolatlarining rasmiylashtirilishida qaysi jihatlarga urg'u berish kerakligi haqida takliflar ilgari surildi.

Rivojlangan davlatlar tajribasidan ko'rinadiki, Rossiya [1], Germaniya [2], Fransiya [3] va boshqa davlatlarda bosqichma-bosqich advokat orderining elektron tarzda rasmiylashtirilishining amaliyotga joriy qilinishi advokat uchun ham, sudlar uchun ham bir qancha qulayliklar yaratdi. Milliy qonunchiligimizga ham bu amaliyot joriy qilinib, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-maydagi PQ-263-son qaroriga [4] asosan 2023-yil 1-fevraldan boshlab advokatlar tomonidan ishni olib borishda qog'oz shakldagi order maqomiga teng bo'lgan maxsus QR-kod qo'yilgan "Elektron advokatlik orderi"ni berish amaliyoti yo'lga qo'yildi. Bunda, advokat "Yuridik yordam" axborot tizimi orqali (e-advokat.uz) [5] o'zining shaxsiy kabinetiga kirib, elektron shakldagi orderni rasmiylashtirishi mumkin. Mazkur orderni rasmiylashtirish advokatning elektron raqamli imzosi bilan tasdiqlanadi. Advokat ish faoliyati davomida har bir ish uchun order olishda qaysidir ma'noda advokatlik tuzilmasi rahbariga hisobdor bo'lishi va alohida murojaat qilish amaliyotiga chek qo'yildi. Va bu orqali advokatning mustaqilligini ta'minlovchi huquqiy asos yaratildi. Eng asosiysi, advokat orderni istalgan vaqtda elektron shaklda rasmiylashtirish, uni masofadan turib davlat organlariga, tashkilotlariga va sudlarga taqdim etish imkoniyatiga ega bo'ldi.

Xalqaro advokatlar assotsiatsiyasi (IBA - International Bar Association) [6] tomonidan ilgari surilgan advokatning vakolatini tasdiqlovchi va unga sudda qatnashish huquqini beruvchi hujjatlar tahlil qilinib, tegishli davlatlar tajribasi o'rganildi. Bundan tashqari, mazkur maqolaga ilmiy-amaliy tadqiqotlar quyidagi metodologik yondashuvlar asosida amalga oshirildi:

Normativ-huquqiy tahlil asosida tadqiqot O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi [7], [8], Iqtisodiy protsessual kodeksi [9] va boshqa sohaga oid me'yoriy hujjatlarga tayanib olib borildi. Solishtirma tahlil – advokat vakolatlarini rasmiylashtirishning iqtisodiy va fuqarolik sudlaridagi o'xshash va farqli jihatlari tahlil qilindi. Doktrinal tahlil asosida huquqshunos olimlarning ishlari va O'zbekistondagi iqtisodiy sudlarda advokatning vakilligini tasdiqlovchi qaysi hujjatlar talab qilinishiga ahamiyat berildi.

Bundan tashqari, birinchi va yuqori instansiya sudlarida advokat vakilligining ba'zi jihatlari sud amaliyoti materiallari tahlili asosida o'rganildi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 29-moddasiga [7.1] muvofiq, har kimning malakali yuridik yordam olish huquqi kafolatlanadi. Bu normaning mazmunidan kelib chiqib,

davlat malakali advokatlar orqali fuqarolarga huquqiy yordamni taqdim etishi shartligi yuzaga chiqadi. Konstitutsiyaning 55-moddasida [7.2] esa har bir shaxsga o'z huquq va erkinliklarini sud orqali himoya qilish imkoni beriladi. Bu himoya huquqi bevosita advokat orqali amalga oshirilishi mumkin. Umuman olganda, shaxsning advokat vakilligidan foydalanish huquqini konstitutsion huquqlar sifatida e'tirof etish joiz. Advokatlik faoliyatining tartibga solingan va huquqiy jihatdan kafolatlangan shaklda amalga oshirilishi fuqarolarning va tashkilotlarning sudda to'laqonli huquqiy himoyasini ta'minlashga xizmat qiladi. Bu jarayonda **advokat orderi** muhim huquqiy hujjat sifatida alohida o'rin tutadi. U advokatning muayyan ishda ishtirok etishi va vakillik vakolatini amalga oshirishi uchun rasmiy va huquqiy asos hisoblanadi.

E.Egamberdiyev fikricha, shartnomaviy vakillik – fuqarolik-huquqiy shartnoma bo'lgan topshiriq shartnomasi asosida vujudga keladi. Ya'ni topshiriq shartnomasi bo'yicha bir taraf (vakil) ikkinchi taraf (topshiriq beruvchi)ning nomidan va uning hisobidan muayyan yuridik harakatlarni sodir etish majburiyatini oladi. Vakil tuzgan bitim bo'yicha huquq va majburiyatlar topshiriq beruvchida vujudga keladi. Shartnomaviy vakillik mehnat-huquqiy munosabatlarda bo'lishi mumkin [10. 87-b]. Olim fikricha, shartnomaviy vakillik va shartnoma bo'yicha vakillik bir ma'noni anglatadi, fikrimizcha, yuridik xizmat ko'rsatish shartnomasi va topshiriq shartnomasi o'rtasida tafovut mavjud. Sababi, ishonch bildiruvchi va advokat o'rtasidagi munosabatlar mehnat-huquqiy munosabatlar doirasida emas. Lekin yuridik xizmat ko'rsatish shartnomasi ham fuqarolik shartnomasining bir turidir.

O'zbekiston Respublikasining 1998-yil 25-dekabrda "Advokatlik faoliyatining kafolatlari va advokatlarning ijtimoiy himoyasi to'g'risida"gi 721-I-son Qonuni 4-moddasida [11] muayyan ishni olib borishga advokatning vakolatli ekanligi order bilan tasdiqlanishi belgilangan. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy protsessual kodeksining 61-moddasida [9.1] advokatlar shartnoma bo'yicha (ixtiyoriy) vakillar sifatida iqtisodiy ishda ishtirok etishi haqida norma keltirilgan. Kodeksning 62-moddasida advokatning vakolatlari qonunchilikda belgilangan tartibda tasdiqlanishi orqali boshqa qonunga havola qiladi. Ya'ni qonunchilikka kiritilgan muhim o'zgarishlardan advokat so'rovi yuborilgan davlat organi yoki tashkilot, tegishli ishni ko'rib chiqayotgan sud yoki huquqni muhofaza qiluvchi organ tomonidan advokatning muayyan ishga vakolatligini elektron orderdagi QR-kodni skanerlash orqali aniqlash imkoniyatini beradi. Biroq IPKning 62-moddasida vakilning sudda ish yuritishga doir vakolatlari qonunga muvofiq berilgan va rasmiylashtirilgan ishonchnomada ko'rsatilgan bo'lishi belgilangan. Qonunchilikda bunday normaning mavjudligi qaysidir jihatdan advokatning ham order, ham ishonchnoma asosida sudda vakillik qilishi shart ekanligini anglatadi. To'g'ri, iqtisodiy protsessda advokatlar ko'p holatda tadbirkorlik subyektlarining shartnoma bo'yicha vakili bo'lib, ulardan ishonchnoma olishi katta muammoni keltirib chiqarmasligi mumkindir. Ammo orderning o'zi uni vakillik qilishi uchun yetarli asos hisoblanadi. Vaholanki, "Advokatlik faoliyatining kafolatlari va advokatlarning ijtimoiy himoyasi to'g'risida"gi Qonun 7-moddasiga [11.1] muvofiq, advokatlik faoliyatini amalga oshirishda biron-bir maxsus ruxsatnoma (order va advokat guvohnomasidan tashqari) talab qilish yoki boshqa to'siqlar vujudga keltirish man etiladi.

Order – advokatning belgilangan shaklda berilgan va ishonch bildiruvchining vakili sifatidagi vakolatlarini tasdiqlovchi rasmiy hujjatdir. Ishonchnoma esa vakillik berishning umumiy shakli bo'lib, advokatning ishtirokini qo'llab-quvvatlaydi. Amaliyotda advokatning ba'zi holatlarda ishonchnomasiz sudda faqat order bilan qatnashishi uning vakolatlarini to'liq amalga oshirishini cheklashi mumkin. E'tiborga molik yana bir jihat: O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2010-yil 14-maydagi "Vakillikka doir fuqarolik protsessual qonunchiligi normalarining sudlar tomonidan qo'llanilishi to'g'risida" 5-sonli qarorida [12] advokat ishga kirishishi uchun advokatlik guvohnomasi va advokatlar tuzilmasi tomonidan berilgan order taqdim etilishi bilan kifoyalangan. U advokatga yuridik yordam so'rab murojaat etgan shaxs manfaatlarini sudda himoya qilish huquqini

berishi belgilangan. Bundan ko'rinib turibdiki, fuqarolik va iqtisodiy protsessda vakillikning advokat tomonidan amalga oshirilishiga oid ziddiyat mavjud va bu bartaraf etilishi lozim. Ammo amaliyotda order va ishonchnoma shakllari bilan bog'liq protsessual to'siqlar, sud organlari tomonidan order rasmiylashtirilishidagi ba'zi talablari natijasida advokat ishtirokining cheklanishi holatlari kuzatilmoqda. Bu esa Konstitutsiyada kafolatlangan sudda himoyalaniish va huquqiy yordamdan foydalanish huquqini cheklash holatini keltirib chiqaradi. Fikrimizcha, masalaning yana bir muhim tomoni sudlar tomonidan chiqarilayotgan ba'zi qarorlarda advokat ishtirokini tasdiqlovchi order yoki ishonchnomaga oid talabning unifikatsiyalashmaganidir. Masalan, Navoiy viloyat sudining Iqtisodiy ishlar bo'yicha sudlov hay'ati tomonidan ko'rib chiqilgan 4-2103-2201/576-sonli iqtisodiy ishda [13] javobgarining vakili faqat advokatlik orderiga asosan ishda qatnashgan bo'lsa, Andijon viloyat sudi iqtisodiy ishlar bo'yicha sudlov hay'ati tomonidan ko'rilgan 4-1706-2201-42-sonli ishda [14] advokat ham ishonchnoma, ham order asosida ishga kirishmoqda. Shuningdek, Tayloq tumanlararo iqtisodiy sudida 4-1407-2501/2025-sonli ish yuzasidan [14.1] sudya da'vogar tuman hokimligining javobgar "Chortut" fermer xo'jaligi bilan tuzilgan ijara shartnomasini bekor qilishni so'rab murojaat qilgan ishida javobgar vakili advokat (06-sonli order asosida) ishda qatnashgan. Yana bir holat 2025-yil 16-iyul kuni Ishtixon tumanlararo iqtisodiy sudida da'vogar "Ziyo Kapital Qurilish" MChJ, javobgar "Nev Tech Samarkand" MChJdan jami bo'lib, 6.280.061.190,2 so'm qarzdorlikni undirish to'g'risidagi da'vo arizasi bo'yicha ishni Ishtixon tumanlararo iqtisodiy sudi binosida, videokonferensaloqa rejimida, da'vogar vakillari M.Yusupov (jamiyat rahbari) va F.Yuldoshev (advokat order asosida), javobgar vakili Q.Aminov (order asosida) ishtirokida iqtisodiy ish ko'rib chiqilgan [14.2].

Demak, iqtisodiy sudlarda faoliyat yuritadigan sudyalarda advokat vakilligini tasdiqlovchi hujjatlarning ixtiyoriy taqdimiga asosan ish ko'rishadi. Yoki advokatning ishonchnomasiz sudda qatnashishini vakilning vakolatlarini tasdiqlovchi hujjatlarning yetarli bo'lmagani sababli uning ishtiroki cheklanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yuqoridagi Farmonida advokat tomonidan order muqobillik asosida qog'oz shaklda ham rasmiylashtirilishi mumkinligi keltirilgan. Amaliyotda advokat o'zi faoliyat ko'rsatadigan advokatlik tuzilmasi rahbaridan har bir qog'oz shaklidagi orderni rasmiylashtirish uchun "ruxsat so'rash" taomiliga amal qiladi. Bu esa, advokatning mustaqilligini qisman bo'lsa-da cheklaydi, bu holat uning konfidensiallik prinsipiga ham zid keladi. Ya'ni orderda advokat qaysi ish bo'yicha, kimning ishi bo'yicha vakillikni amalga oshirishi ko'rsatiladi. Mazkur holat uning ishonch bildiruvchi va advokat bilan tuzgan shartnomasida ko'rsatilgan ish materiallari bo'yicha sir saqlash prinsipiga amal qilmaganligini anglatadi. Shuningdek, qog'oz shaklidagi orderni olish advokatlik tuzilmasiga rahbarlik qiluvchi advokatga order oladigan advokatning hisobdor ekanligini ham anglatadi nazarimizda. Masalaning yana bir jihati: Samarqand shahridagi "XXX" advokatlik firmasining advokati "XXX"ga ishni olib borishga beriladigan orderida order berishga asos deyilgan qismida shartnoma deb ko'rsatilgan. Shartnoma bu mavhum tushuncha bo'lib, ayni qaysi shartnoma ekanligiga advokat va ishonch bildiruvchi o'rtasida tuzilgan yuridik xizmat ko'rsatish shartnomasimi yoki yuridik shaxsning boshqa tashkilot bilan tuzgan shartnomasimi, shu jihatiga aniqlik kiritilmagan. Bundan tashqari, order berilgan sana aniq ko'rsatilgan, ammo uning qachongacha amal qilishi va mazkur order asosida advokat qanday ishlarni amalga oshirishi ko'rsatilmagan. Mantiqan o'ylaganda, order muayyan yuridik xizmatni amalga oshirguncha amal qiladi. Ammo biron tashkilotdan tegishli ma'lumotni olish, ekspertiza tayinlash, sud ishlarining aynan qaysi instansiyasida advokat ishtirok etishi, ya'ni orderning harakatlanish chegarasi qanday belgilanadi? Agar yuridik xizmat ko'rsatish shartnomasiga advokat tomonidan orderning amal qilish doirasi kiritilgan bo'lsa va bu haqida ishonch bildiruvchiga ma'lum qilib, taraflar xohish-irodasiga muvofiq ravishda shartnoma imzolangan bo'lsa nizo kelib chiqmaydi.

Biroq amaliyotda har bir ko'rsatilgan yuridik xizmat uchun order olish bevosita advokatlik tuzilmasi hisob raqamiga ishonch bildiruvchi tomonidan to'lov qilingandan so'ng amalga oshiriladi. Bunda shartnoma shartlarida mazkur holat ko'rsatilmagan bo'lsa yoki ishonch bildiruvchiga ma'lum qilinmagan bo'lsa, advokat bilan ishonch bildiruvchi o'rtasida nizo kelib chiqishi mumkin.

Xorijiy davlatlarda advokatning vakilligining tasdiqlanishiga oid olimlar fikri va amaliyotni tahlil qilamiz. Xususan, ba'zi Yevropa huquqshunoslari orderni advokatlik tuzilmalari tomonidan beriluvchi hujjat, vakillik vakolatlarining aniqlanishida muhim element sifatida qarashadi. Bu fikrlar "representative authority" yoki "letter of authorization" tushunchalari bilan taqqoslanadi. Ukrain huquqshunosi L.Savanes [15] o'z ilmiy izlanishlarida order va yuridik yordam ko'rsatish shartnomasi o'rtasidagi huquqiy jihatlarini tahlil qilar ekan, raqamlashtirilgan orderlarni sud tizimlariga joriy etish orqali quyidagi fikrni ilgari suradi: "Sudga taqdim etiladigan elektron orderlar elektron raqamli imzo bilan tasdiqlanishi va avtomatlashtirilgan platforma orqali sud tizimida ko'rilishi huquqiy aniqlik va tezkorlikni ta'minlaydi". Haqiqatan ham rivojlangan ba'zi davlatlar tajribasidan kelib chiqqan holatda milliy qonunchiligimizda elektron orderni amaliyotga tatbiq etilishi raqamlashtirish jarayonini samarali faoliyatiga yordam berdi. QR-kodli advokatlik orderi avtomatik shakllantirilib, sud va boshqa organlar elektron sahifasida joylashtirish imkoniyati yaratildi.

Rossiyalik olimlar Xachirov va Alaverdyan [16] fikricha, arbitraj sudlarida advokat vakilligini baholashda shakliy talablar ustuvorlik kasb etmoqda. Ular sud amaliyotidagi formalizmni tanqid qilib, mazmun va maqsadga muvofiqlikni asosiy mezon sifatida belgilashni taklif etadilar. Fikrimizcha, advokatlik orderiga nisbatan yagona standartning joriy qilinishi formalizmnining bir ko'rinishi ekanligiga olimlar urg'u berishmoqda. Haqiqatan ham, advokatga qog'oz yoki elektron shakldagi orderni rasmiylashtirishning qaysi shakli ma'qul bo'lsa, shuni qo'llash tavsiya etiladi.

Osiyo davlatlari olimlari ham advokat vakolatlarini tasdiqlashda turli fikrlarni ilgari suradi. Indoneziyalik A.M.A.Raxmanning [17] tadqiqotlari orqali ma'lum bo'ladiki, ishonchnomalardagi texnik kamchiliklar asosida advokat ishtirokini rad etish holati inson huquqlarini cheklaydi. Uning ta'kidlashicha, har qanday ortiqcha protsessual talab shaxsning malakali huquqiy yordam olish huquqiga zid keladi. Olim fikridan shuni anglash mumkinki, advokatning qog'oz shaklidagi orderini qabul qilmasdan, elektron order rasmiylashtirish talabining qat'iyligi advokat mustaqilligi prinsipini inkor etadi.

Eron huquqshunosi M.Bagheriy va [18] boshqalar ta'kidlashicha, vakillik huquqi nafaqat huquqiy hujjat, balki axloqiy ishonch asosiga tayanadigan munosabatdir. Bu nuqtai nazar Xalqaro advokatlar assotsiatsiyasi (IBA)ning [6.1] 2021-yilgi hisobotida ham o'z ifodasini topgan: "Orderdagi rasmiy kamchiliklar bilan advokat ishtirokini cheklash sud adolati tamoyillariga, xususan, inson huquqlariga zid keladi". Holbuki, advokat orderidagi ba'zi mayda texnik xatoliklar sabab sudda uning vakilligini cheklash nafaqat shartnoma bo'yicha vakil, balki ishonch bildiruvchi shaxsning ham manfaatlariga zid keladi.

O'zbek olimlaridan Q.Matkarimov fikricha, sudda ish yuritish uchun advokatning vakolati advokatlik tuzilmasi tomonidan beriladigan order bilan guvohlantiriladi. Biroq "guvohlantirish" so'zini faqat jinoyat sudlari bilan bog'liq ekanligi nuqtai nazaridan chetda bo'lish lozim [19. B-28]. Sababi, jinoyat, iqtisodiy, ma'muriy va fuqarolik sudlarida advokat vakolatlarini tasdiqlash ordening mavjudligi bilan izohlanadi. Ahamiyat beradigan bo'lsak, order advokatlik tuzilmasi tomonidan beriladi. Advokatlik tuzilmalari deganda advokatlik firmasi, advokatlik hay'ati, va advokatlik byurosi nazarda tutiladi. Bunda yuridik maslahatxonalar ham advokatlik tuzilmalari qatoriga kiradi. Demak, advokatning sudda vakillikni amalga oshirishi faqat advokatlik tuzilmalari tomonidan beriladigan order orqali hal etiladi.

Lekin milliy qonunchilikda advokat order bilan birgalikda ishonchnomani ham sudga taqdim etishi lozimligi belgilangan. Bu borada, M.Rustambayev va U.Tuxtasheva order advokatning umumiy

vakolatlarini tasdiqlashiga e'tibor qaratadilar. Umumiy vakolatlar bu ishonch bildiruvchi nomidan vakil amalga oshirishi mumkin bo'lgan, alohida ishonchnomada ko'rsatilishi talab qilinmaydigan, protsessual harakatlarni amalga oshirishni talab qilmaydigan vakolatdir [20. B-223]. Haqiqatan ham vakillikning umumiy qoidalaridan kelib chiqib, ishonchnomani qonuniy vakillarga ham, shartnoma bo'yicha vakillarga ham sudda va boshqa davlat organlarida vakillikni tasdiqlash uchun qo'yiladigan standart talab deya olamiz.

Xorijiy davlatlar, xususan Germaniya [2.1] va Italiyada [21] advokatning vakolatini tasdiqlash bo'yicha amaliyotni tahlil qilish jarayonida, uning vakolatini tasdiqlash huquqini tartibga solishda aniq huquqiy norma mavjudligi, vakolatnoma taqdim etilish shakli (yozma, elektron) va vakillik chegarasi, ya'ni order orqali advokat qanday vakolatlarga ega ekanligi qonunchilikda batafsil yoritilgan. Masalan, Germaniyaning Fuqarolik protsessual kodeksi [22] (Zivilprozessordnung, ZPO) bo'yicha sud ishlarida vakolatnomaning elektron shakli "Prozessvollmacht" talab qilinishi belgilangan.

Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqib, advokatning iqtisodiy sudlarda vakolati tasdiqlanishi bilan bog'liq jarayonlarning quyidagi jihatlari ahamiyat berish va mavjud qonunchilikni takomillashtirish lozim deb hisoblaymiz.

Birinchidan, advokat ishda ishtirok etayotgan shaxsning huquqlarini mujassamlashtirgan holda ishonchnoma yoki (elektron) orderning huquqiy chegarasini qonunchilikda aniqlab olish zarur. Yuqoridagi sud amaliyoti materiallaridan ko'rinib turibdiki, qaysidir ishda advokat order bilan birgalikda ishonchnoma bilan, yana qaysidir ishda faqat order bilan ishtirok etgan. Bu holat bevosita advokatning ishda qatnashishiga sudyaning subyektiv fikri bog'liqligini anglatadi. Sababi, sudya agar advokatdan ishonchnomani ham ish hujjatlariga qo'shib taqdim etishni talab qilsa, advokat bu talabni bajarishi qonunda ham ko'zda tutilgan. Ammo sudyaning advokat ishonchnomasi bor yoki yo'qligiga ahamiyat bermasligi qo'pol protsessual xatolik sifatida ham baholanmasligi mumkin.

Ikkinchidan, O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2010-yil 14-maydagi "Vakillikka doir fuqarolik protsessual qonunchiligi normalarining sudlar tomonidan qo'llanilishi to'g'risida"gi 05-sonli qarori [12.1] va "Advokatlik faoliyatining kafolatlari va advokatlarning ijtimoiy himoyasi to'g'risida"gi Qonun 7-moddasining [11.2] bir-biriga zid kelish holati ko'zga tashlanadi. Ya'ni advokatdan order va uning guvohnomasidan tashqari boshqa hujjatning talab qilinmasligi bilan bog'liq normaga qonun chiqaruvchi ahamiyat berishi lozim degan fikrdamiz. Oliy sud Plenumining mazkur qarori aynan fuqarolik protsessual qonunchiligini tartibga soladi. Ammo iqtisodiy protsessda ham advokat bir xil huquqiy maqomda, ya'ni shartnoma bo'yicha vakillikni amalga oshirishini e'tiborga olish joiz. Shuningdek, Iqtisodiy protsessual kodeksining 62-moddasiga [9.3] "elektron order" atamasini kiritish orqali advokatning shartnoma bo'yicha vakilligini tasdiqlashning yagona shakli sifatida qaralsa to'g'ri bo'ladi.

Uchinchidan, advokat tomonidan sudga taqdim etiladigan qog'oz shaklidagi orderga nisbatan elektron orderning afzalligini hisobga olgan holda, amaliyotga faqat elektron orderni joriy qilish ma'qulroq nazarimizda. Sababi, qog'oz shaklidagi order bevosita advokat faoliyat yuritadigan advokatlik tuzilmasidan, elektron order esa bevosita advokatning o'zi tomonidan "Yuridik yordam" axborot tizimi orqali boshqa shaxslarning aralashuvizisiz olinadi.

To'rtinchidan, advokat orderida ishonch bildiruvchi bilan tuziladigan yuridik yordam ko'rsatish to'g'risidagi shartnomaga muvofiq, aynan qaysi yuridik yordam turi va orderning amal qilish muddati ko'rsatilishi shartnoma taraflarining o'rtasida nizo kelib chiqishini oldini oladi. Vaholanki, bitta order orqali faqat birinchi instansiyada advokatlik yordami ko'rsatiladi, keyingi sud bosqichlarida esa qaytadan to'lov qilinib, order olish lozim bo'ladi. Aynan shartnomaga asosan orderda uning qaysi ishlar doirasida va qaysi muddatgacha amal qilinishini to'liq ko'rsatish nizo kelib chiqish ehtimolini pasaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, yuqorida keltirilgan ilmiy tahlil va xorijiy tajriba shuni ko'rsatmoqdaki, advokat vakilligini tasdiqlash jarayonidagi mavjud shakllarning yagona bo'lishi advokatning iqtisodiy ishda muvaffaqiyatli qatnashishiga xizmat qiladi. Bundan tashqari, order va ishonchnomaga nisbatan yagona davlat standartini joriy etish zarur. Eng muhimi, iqtisodiy sudlarda advokat vakilligining huquqiy jihatdan to'g'ri va aniq tartibda rasmiylashtirilishi – sudlov jarayonining adolatli, shaffof va samarali o'tishida muhim omil hisoblanadi.

Iqtiboslar/Snoski/References:

1. Rossiya Federatsiyasi Advokatlar palatasi rasmiy sahifasi <https://fparf.ru/>
2. The German Federal Bar rasmiy sahifasi. <https://www.brak.de/english/>
3. The French Conseil national des barreaux <https://www.cnb.avocat.fr/en>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 30.05.2022 yildagi "Advokatura faoliyatiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-263-son qarori. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 30.05.2022 y., 07/22/263/0456-son. <https://lex.uz/docs/-6039334>
5. "Yuridik yordam" axborot tizimi rasmiy sahifasi <http://e-advokat.uz>
6. IBA-International Bar Association rasmiy sahifasi. <https://www.ibanet.org/committee-content>
7. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 01.05.2023 y., 03/23/837/0241-son. <https://lex.uz/docs/-6449033>
8. O'zbekiston Respublikasi "Advokatura to'g'risida"gi Qonuni. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1997 y., 2-son, 48-modda; 2001 y., 1-2-son, 23-modda. <https://lex.uz/ru/docs/-6563061>
9. O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy protsessual kodeksi. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 25.01.2018 y. <https://lex.uz/uz/docs/-3523891>
10. Iqtisodiy protsessual huquq. Darslik. Mualliflar jamoasi // Mas'ul muharrir Z.N.Esanova. – T: TDYU nashriyoti, 2018. – 420-b.
11. O'zbekiston Respublikasining 1998-yil 25-dekabrdagi "Advokatlik faoliyatining kafolatlari va advokatlarining ijtimoiy himoyasi to'g'risida"gi Qonuni. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1999 y., 1-son, 12-modda. <https://lex.uz/docs/-29626>
12. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2010-yil 14-maydagi "Vakillikka doir fuqarolik protsessual qonunchiligi normalarining sudlar tomonidan qo'llanilishi to'g'risida" 05-sonli qarori. <https://lex.uz/uz/docs/2414102>
13. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining elektron xizmatlar ko'rsatadigan rasmiy sahifasi. <https://my.sud.uz/>
14. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining mavhumlashtirilgan sud qarorlarini olish imkoniyatini beruvchi sayti <https://public.sud.uz/report#!/sign/view>
15. L.Savanets, (2021). *Power of Attorney and Contract of Agency: Comparative Legal Analysis*. WUNU Law Journal. <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/apl/article/view/1087> <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/apl/article/view/1087>
16. A.Khachirov, & E.G. Alaverdyan, (2021). Representation in Commercial Litigation. Eurasia Law Journal. <https://eurasia-law-journal.ru/topical-issues-of-representation-in-commercial-litigation.html>
17. A.M.A. Rahman, (2020). The Role and Formal Requirements of Powers of Attorney. Journal of Private Law, Indonesia. <https://journal.uui.ac.id/JPLR/article/view/14798/10298>
18. M.Bagheri,., Hedayat, H. et al. (2022). Nature of the Power of Attorney and Legal Representation. Scipedia <https://www.peoples-law.org/powers-attorney>
19. Q.Q.Matkarimov O'zbekiston Respublikasida advokatlik faoliyati. O'quv qo'llanma. – T: TDYI nashriyoti, 2011. – 369 b
20. O'zbekiston Respublikasida advokatlik faoliyati. Mualliflar jamoasi // Mas'ul muharrirlar M.X.Rustamboyev., B.Salomov. Darslik. II jild. – T: Konsauditinform nashriyoti, 2007. – 469 b.
21. Адвокатские услуги в Италии Юридическая контора Давиде Дордони. Источник: <https://avvocatomilano.pro>
22. Germaniya Fuqarolik protsessual kodeksi <https://pravo.hse.ru/data/2019/01/21/1147525474/%D0%93%D0%9F%D0%9A%20%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B8.pdf>

YURIST AXBOROTNOMASI

6-SON, 8-JILD

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 6, ВЫПУСК 8

LAWYER HERALD

VOLUME 8, ISSUE 6

ISSN 2181-9416

DOI JURNAL: 10.26739/2181-9416